

Centrale elementer i den førkristne religion

Af Mille Schiermacher, cand.scient, antropolog, Det Grønlandske Hus, København
Juli 2015

Den førkristne religion i Grønland rummer en opfattelse af at den fysiske og metafysiske verden er ét. Her lever mennesker, ånder og "guder" blandt hinanden. Guder i den forstand at disse oprindelige var mennesker, og derfor forskellige fra den kristne Gud. Der er ikke, som i de fleste andre religioner, en opfattelse af at verden og mennesker udgår fra en decideret skabelsesmyte, men forskellige elementer er skabt eller tilkommet hen af vejen, som eksempelvis døden der er opstået ved to gamle koners skænderi. Sol, måne og havets moder, som alle spiller en væsentlig rolle i religionen, har alle fortaget en forvandling fra at være menneske til at være en form for guddom.

Verden er "besjælet" i den forstand at fysiske ting i verden som dyreart, planteart og naturfænomener har karakteristiske egenskaber og personlighed. En dominerende kraft er Sila, der eksisterer både som en kraft i naturen og i mennesket. Sila har forbindelse til angakokkerne (shamaner), da Silas kraft er skjult for det blotte øje, med mindre man er angakok. Angakokken er sammen med de forskellige ånder nogle af de vigtigste aktører i religionen, da angakokken fungerer som medie og talerør til ånderne og "guderne" som en slags religiøs ekspert.

Angakok i trance i 1906. Angakokken sidder foran indgangen til huset, nøgen og med hænderne sammenbundne. På den måde sker påkaldelsen af ånderne. Trommens stærke lyd og skindenes raslen får ånden til at komme tilstede. (Foto: <http://www.ijsbarbaar.nl/angakokfotos.html>).

Angakokkerne optrådte ikke som en forenet gruppe, men arbejdede enkeltvis, på nær når de var i oplæringsfasen. De anså nærmere hinanden som konkurrenter end samarbejdspartnere. Angakokkerne var som religiøse eksperter og kan betegnes som de kristne præsternes og missionærernes modstykke. Angakokkerne var, selvom de stod i høj agt, også frygtet af lokalbefolkningen på grund af deres magiske evner. De var derved i en dualistisk funktion af at være centrum af religionen, samtidig med at de på nogle punkter stod isolerede

Angakokken kunne via magi og forhandling påvirke ånderne. Den kristne bøn stod således over for den førkristne magi. Dette var to forskellige indgangsvinkler, da bønnen først skal nå Gud, mens magi fungerer direkte. Med magi skulle man ikke først spørge Gud om lov, men kunne selv gribe ind og manipulere med magterne. Magi kan, i modsætning til bønnen også opfattes som en videnskabelig holdning eller blot en form for erkendelsesgrundlag. Mødet mellem kristendommen og den førkristne religion er ikke mødet mellem en videnskabelig og uvidenskabelig model, men mellem to forskellige religiøse forklaringsmodeller: de har modsat den vestlige videnskab begge en forklaring på det tilfældige og meningsløse.

Et eksempel kunne være et barn der dør en drukneulykke. Sandsynligheden for at dø til havs kan beregnes statistisk. Men forældre vil nok stadig spørge hvorfor lige deres barn? Og denne tilfældighed kan videnskaben ikke forklare, men det ville kunne forklares ved at nogen havde forhekset kajakken. Som det er tilfældet flere religioner rundt om i verden, kan hekseri eller magi forklare den række af hændelser der får begivenheder til at falde ud til skade for ofret. Men uheld og dødsårsager kan også have været følgerne af tabuovertrædelse. Hvor hos kristendommen den religiøse forklaringsmodel er "Guds veje er uransaglige", er det i den førkristne religion en mere partikulær forklaringsmodel. Disse to tanker om hvordan man med bøn og magi prøver at påvirke sin guddom, kan derfor have været svære at forene.

I den førkristne religion og kristendommen er der stor forskel på forestillingen om livet efter døden. Den afdødes skæbne er ikke, som i kristendommen, afhængig af, om denne tror på Gud, men er nærmere sammenkoblet med, om dødsårsagen har samfundsrelevans. Hvis man eksempelvis dør på jagt, sikrer dette en god skæbne efter døden, mens dødsfald der sker i mindre samfundsnyttige situationer, giver en mindre og mere neutral belønning i livet i det hinsides. Der er, modsat den kristne tanke om belønning eller straf i henholdsvis himmel og helvede, nærmere tale om belønning eller ingen belønning. Derfor kan det tænkes at det har været svært at inkorporere denne tanke om straf i livet efter døden, da denne instans ikke forekom i den oprindelige religion.